

יוצרים יחד יהדות ישראלית

● ● ● לסרטון

- ◀ **קהל יעד:** כיתות י' ומעלה
- ◀ **זמן:** שיעור כפול
- ◀ **נושאים:** זהות יהודית וזהות ישראלית, המידה והאופן שבהן היהדות באה לידי ביטוי במדינת ישראל

החומרים הנלווים למערך:

דף עבודה: [יצירה ישראלית](#)

דף עבודה: [מה קורה סביבנו](#)

ציר זמן – [ההיסטוריה היהודית](#) ציר זמן נלווה לסדרת הסרטונים

פתיח

התחילו להקריין את הסרטון, ועצרו (אחרי כמה שניות) בשאלה מה ההבדל בין יהודי ובין ישראלי. אפשרו לתלמידים לענות על השאלה בכתב, ואז כתבו על הלוח מגוון מהתשובות. הסבירו שתשובות לשאלה זו יובאו בהמשך הסרטון.

הקשר בין יהדות לישראליות – משימת פתיחה

האם היהדות והישראליות הן שתי זהויות חופפות? משלימות? מתנגשות? מה מערכת היחסים בין היהדות לישראליות במדינת ישראל היום?

במשימה זו ננסה לענות על שאלות אלו באופן חזותי.

הנחו את התלמידים לצייר שני עיגולים: בתוך עיגול אחד הם יכתבו "יהדות" ובתוך האחר "ישראליות". עליהם להחליט מה גודל העיגולים, מה המרחק ביניהם, מה הקשר בין העיגולים, אם יש קשר, והאם יש ביניהם חפיפה כלשהו. באילו צבעים ירצו לצבוע כל אחד מהם? האם העיגולים יהיו בצבע אחד? וכדומה. בקשו מהתלמידים להסביר את בחירותיהם (בעל-פה או בכתב).

המשימה ממחישה בצורה חזותית שכל אחד ואחד רואה את מערכת היחסים בין היהדות לישראליות בישראל באופן שונה. הקשר לא תמיד מוגדר וברור אבל מהותי מאוד בזהות של כל אחד מאיתנו, ולכן קיימות הרבה עמדות, פרשנויות ודעות עליו.

חלק 1: זהות יהודית במדינת ישראל

אמרו שהסרטון מסביר כיצד נוצר המצב המורכב במדינת ישראל היום שבו מערכת היחסים בין שני מרכיבים אלו בזהות שלנו סבוכה.

המשיכו להקרין את הסרטון, עצרו בדקה 5, ובקשו מהתלמידים לכתוב שאלה או משהו לא ברור שעלו בהם במהלך הצפייה ודבר אחד שנראה להם חשוב. בסיכום השיעור תחזרו למה שכתבו התלמידים.

לאחר מכן ערכו דיון קצר על כמה נקודות עיקריות בחלק זה של הסרטון:

- ◀ בדקה 4 נאמר שההבדל בין יהודי לישראלי הוא שיהודים יש בכל העולם, וישראלים הם רק מי שחיים במדינת ישראל; נעשית הבחנה בין הזהות היהודית של היהודים בעולם ובין הזהות היהודית של היהודים בישראל. הנחו את התלמידים להיזכר בהבחנה הזאת (יהודים בעולם צריכים להגן על זהותם היהודית, לשמור עליה ולשמר אותה ללא הרף, והם תלויים בקהילה. לעומתם הישראלי נולד לתוך הזהות שלו, והיא עוטפת אותו מכל עבר), לחשוב עליה ולחוות את דעתם עליה. שוחחו על כך בקבוצה.
 - ◀ מה הכוונה באמירה שהישראלי נולד לתוך הזהות היהודית שלו ושהיא עוטפת אותו מכל עבר? תנו דוגמאות. (גם בסרטון יש דוגמאות: החגים היהודיים הם ימי חופשה, השפה הרשמית היא העברית, החיים הם על פי לוח השנה העברי ועוד.)
 - ◀ האם אפשר להיות ישראלי ולחיות לאורך שנים מחוץ לישראל? באיזה מובן האדם ישראלי במצב כזה? עד מתי? האם הישראליות שלו מתפוגגת עם השנים?
- כדאי להדגיש כאן אמירה שנאמרת בהמשך הסרטון: ישראל היא כל מי שחי במדינת ישראל, גם לא יהודים.

אפשר להרחיב מעט בנושא זה: כתבו על הלוח או הקריאו את המשפט הזה מהספר אלטנוילנד של הרצל:

"[אנו] לא מבדילים בין בני האדם. אנחנו לא שואלים את האדם לאיזה גזע או דת הוא שייך. הוא צריך להיות בן אדם, זה הכל מבחינתנו" (בנימין זאב הרצל, אלטנוילנד, בבל, תל אביב 2007, עמ' 57).

נהלו שיחה קצרה:

- ◀ האם לדעתכם החזון הזה מתגשם במדינת ישראל כיום? איפה הוא מתגשם? איפה הוא אינו מתגשם? מה צריך לשנות כדי להגשימו?
- ◀ האם אתם מכירים ישראלים לא יהודים? האם לדעתכם חשוב להכיר אותם? האם נתקלתם במעשים של גזענות כלפי לא יהודים? היכן? מדוע לדעתכם זה קורה? כיצד אפשר למנוע זאת?

חלק 2: להחליט מהי היהדות שלנו

בסרטון נאמר (דקה 4:10 והלאה) שהיהודים שחיים בארץ בטוחים ביהדותם, הם יכולים לבחור מה, כמה ולמה לקחת ממנה. בימינו יש התחדשות יהודית שהיא אינה שיבה אל היהודי הישן, אלא תחייה תרבותית ורוחנית שמתבטאת בלימודי יהדות, בחוויות יהודיות, בטקסים מסוגים שונים, בנוכחות המקורות היהודיים ביצירה הישראלית העכשווית יותר מבעבר, בשירה, במוזיקה, בספרות ובאומנות.

מטרת פעילות זו היא להמחיש את האמירה הזאת:

חלקו את התלמידים לזוגות, ובקשו מהם להיזכר ביצירה ישראלית עכשווית המתבססת על מקור יהודי או קשורה ליהדות, או למצוא יצירה כזו, למשל שירים, יצירות אומנות, ספרים, סרטונים או מערכונים, ולמלא את דף העבודה. אפשר לתת דוגמאות: יצירותיהם של אבל פן או עדי נס, שירו של עומר אדם **מודה אני**, השיר **אייכה** של שולי רנד וכדומה.

בדף העבודה **יצירה ישראלית** התלמידים יכתבו: על איזה מקור מתבססת היצירה שבחרו, הסבר של המקור (אם יש צורך) והקשר בין המקור ליצירה המודרנית. התלמידים יסבירו למה בחר היוצר להשתמש בה כיום – איזה מסר רצה להעביר בשימוש ביצירה מהמקורות? בקשו מכל זוג להציג את היצירה שבחר.

ערכו דיון. הדיון יכול להיעשות משתי בחינות:

הבחינה השכלית – מדוע בחר היוצר להתבסס על המקור שבחר? האם התבססות על מקורות הופכת את היצירה למעמיקה ומעשירה יותר? כיצד?

הבחינה הרגשית – האם ההתבססות על מקורות יהודיים מוצאת חן בעיניכם? האם היא מחברת אתכם ליצירה ולתרבות היהודיות? מרחיקה אתכם מהן? מדוע? איך באים לידי ביטוי הקרבה או הריחוק?

אתרים ומקורות מידע שאפשר להיעזר בהם בבחירת היצירה:

- ◀ מקבץ שירים המתבססים על פסוקים מהתנ"ך [באתר 929](#)
- ◀ רשימת שירים המתבססים על סיפורים או פסוקים מהתנ"ך [באתר ויקיפדיה](#)
- ◀ האנתולוגיה **לנצח אנגן** – **המקרא בשירה העברית החדשה**, עריכה: מלכה שקד, ידיעות אחרונות – ספרי חמד, 2009
- ◀ האתר **אסופת מדרש אמנות של קרן תל"י** – יצירות אומנות הקשורות לסיפורי המקרא
- ◀ מקבץ **מציורי התנ"ך של אבל פן** באתר מט"ח
- ◀ רשימת שירים עם קשר למקורות (פיוטים בגרסאות עכשוויות וכדומה) [באתר שירונט](#)
- ◀ פרקים מסדרת המערכונים "היהודים באים" [באתר כאן – תאגיד השידור הישראלי](#) – מערכונים המתבססים על סיפורים מההיסטוריה היהודית הקרובה והרחוקה

חלק 3: מה קורה סביבנו

במרחב הציבורי והחברתי במדינת ישראל שהיא בהגדרתה מדינה יהודית קיימים ביטויים וסממנים שונים ליהדות. יש סממנים בולטים, ויש חבויים יותר. מאז קום המדינה מתקיים דיון מתמשך על האופן שבו צריכה לבוא לידי ביטוי היהדות במרחב הציבורי. לכל אחד מאיתנו יש דעה משלו על ביטויים אלו, וכל אחד מאיתנו מתייחס אחרת להיבטים אלו בצביונה של מדינת ישראל.

חלקו את הכיתה לקבוצות, וחלקו לכל קבוצה את דף העבודה [מה קורה סביבנו](#) ובו מגוון מצבים שבהם באים לידי ביטוי סממנים ורעיונות יהודיים הקיימים במרחב הציבורי הישראלי. מצבים בהם קיים המפגש בין היהדות לבין מדינת ישראל

על כל תלמיד לבחור שתי דוגמאות לנוכחות של היהדות במרחב שמוצאות חן בעיניו (אם יש) ושתי דוגמאות לפחות לנוכחות של היהדות שמפריעות לו (אם יש) ולהסביר למה הדוגמאות מוצאות חן בעיניו או מפריעות לו.

חלק 4: היהדות הישראלית בשנים הבאות

המשיכו את הקרנת הסרטון מדקה 6 עד הסוף.

חזרו על מה שנאמר בסוף הסרטון: איך תיראה היהדות הישראלית בשנים הבאות? הסיפור עוד לא נגמר, ולכל אחד מאיתנו יש אחריות לכתוב אותו – אחריות כלפי העבר ואחריות כלפי הדורות הבאים.

ערכו דיון קצר: מה פירוש אחריות כלפי העבר ואחריות כלפי הדורות הבאים? איזו אחריות זו? כיצד היא באה לידי ביטוי?

איך ייראו החיים כאן בשנים הבאות – פעילות בקבוצות

בפעילות זו כל קבוצה תנסה לתאר כיצד תיראה המדינה מבחינת זהותה היהודית בשנים הבאות. כל קבוצה תבחר תחום מהתחומים האלה:

תוכניות הלימודים בבתי הספר, הצבא, השבת במרחב הציבורי, התחבורה הציבורית, הכשרות במרחב הציבורי, הנישואים, הגיור, לוח השנה, הפרסומות או כל תחום אחר שברצונה לחקור מזווית זו.

בנספח כרטיסיות להדפסה ולחלוקה לכל קבוצה.

על כל קבוצה לחשוב ולדון כיצד היא רואה בעיני רוחה את התחום שהיא בחרה לשנים הבאות במדינת ישראל מהפן של הזהות היהודית. כל קבוצה תגבש ותכתוב שלושה עקרונות או רעיונות מעשיים לפחות שעל פיהם יש לנהוג בתחום זה בצורה שתהיה הנכונה והראויה ביותר.

בסיום העבודה הקבוצות יציגו את העקרונות במליאה. אפשר להנחות כל קבוצה לכתוב את העקרונות שגיבשה על בריסטולים ולתלות אותם על קירות הכיתה, וכך כולם ייחשפו בצורה ויזואלית לרעיונות של יתר הקבוצות או לכתוב על הלוח את הרעיונות העיקריים.

אם הרמה והזמן מאפשרים, הנחו את הקבוצות להיעזר בשלושה מקורות, עקרונות, מוטיבים או רעיונות מארון הספרים ומעולם התוכן היהודי שעליהם הן יכולות לבסס או שאליהם הן יכולות לקשר את העקרונות שהן מגבשות.

סיכום

ערכו סבב: כל אחד מהתלמידים יציין מה הדבר המשמעותי או החשוב שהוא או היא לקחו מהסרטון ומהלימוד שבעקבותיו.

תוכלו לחזור לדברים שהתלמידים כתבו במהלך הצפייה (בחלק 1), לבקש מהם לספר מה כתבו ולבדוק אם השאלות הובהרו במהלך השיעור, אם הן עדיין נראות להם חשובות ואם הם היו רוצים לקבל עליהן עוד מידע. אם צצו שאלות חדשות לאור הלמידה, ומה הן.

תכניות הלימודים בבתי ספר

כיצד אתם רואים/מדמיינים תחום זה בשנים הבאות במדינת ישראל (מהפן של הזהות היהודית)?
 דונו וגבשו שלושה עקרונות או רעיונות מעשיים לפחות שעל פיהם יש לנהוג בתחום זה בצורה שתהיה הנכונה והראויה ביותר.

הצבא

כיצד אתם רואים/מדמיינים תחום זה בשנים הבאות במדינת ישראל (מהפן של הזהות היהודית)?
 דונו וגבשו שלושה עקרונות או רעיונות מעשיים לפחות שעל פיהם יש לנהוג בתחום זה בצורה שתהיה הנכונה והראויה ביותר.

הנישואים

כיצד אתם רואים/מדמיינים תחום זה בשנים הבאות במדינת ישראל (מהפן של הזהות היהודית)?
 דונו וגבשו שלושה עקרונות או רעיונות מעשיים לפחות שעל פיהם יש לנהוג בתחום זה בצורה שתהיה הנכונה והראויה ביותר.

השבת במרחב הציבורי

כיצד אתם רואים/מדמיינים תחום זה בשנים הבאות במדינת ישראל (מהפן של הזהות היהודית)?
 דונו וגבשו שלושה עקרונות או רעיונות מעשיים לפחות שעל פיהם יש לנהוג בתחום זה בצורה שתהיה הנכונה והראויה ביותר.

לוח השנה

כיצד אתם רואים/מדמיינים תחום זה בשנים הבאות במדינת ישראל (מהפן של הזהות היהודית)?
 דונו וגבשו שלושה עקרונות או רעיונות מעשיים לפחות שעל פיהם יש לנהוג בתחום זה בצורה שתהיה הנכונה והראויה ביותר.

הגירור

כיצד אתם רואים/מדמיינים תחום זה בשנים הבאות במדינת ישראל (מהפן של הזהות היהודית)?
 דונו וגבשו שלושה עקרונות או רעיונות מעשיים לפחות שעל פיהם יש לנהוג בתחום זה בצורה שתהיה הנכונה והראויה ביותר.

תחום לבחירתכם

כיצד אתם רואים/מדמיינים תחום זה בשנים הבאות במדינת ישראל (מהפן של הזהות היהודית)?
 דונו וגבשו שלושה עקרונות או רעיונות מעשיים לפחות שעל פיהם יש לנהוג בתחום זה בצורה שתהיה הנכונה והראויה ביותר.

פרסומות ותקשורת

כיצד אתם רואים/מדמיינים תחום זה בשנים הבאות במדינת ישראל (מהפן של הזהות היהודית)?
 דונו וגבשו שלושה עקרונות או רעיונות מעשיים לפחות שעל פיהם יש לנהוג בתחום זה בצורה שתהיה הנכונה והראויה ביותר.

להרחבה למורה

- ◀ ספר הלימוד **מתעודת זהות לתודעת זהות: שיח של זהות אישית, יהודית-ישראלית** של קרן תל"י, 2019, בעיקר הפרק "מערכת היחסים בין יהדות לישראליות במדינת ישראל", עמ' 163
- ◀ הספר **#יהדות ישראלית: דיוקן של מהפכה תרבותית** של שמואל רוזנר וקמיל פוקס, כינרת זמורה ביתן, 2018
- ◀ הפרויקט **#יהדות ישראלית**, ובו סקר "בחנו את עצמכם", באתר JPPJ